

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ (سوره انبیاء آیه ۳۰)

جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا (سوره غافر آیه ۶۴)

ما دانشجویان تحصیلات تکمیلی مقطع ارشد و دکتری رشته‌ی علوم و مهندسی آبخیزداری دانشگاه‌های تربیت مدرس، تهران، بیرجند و دانشگاه‌های علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان و ساری با گردهمایی خود در تاریخ ۵ خرداد ۱۳۹۴ در دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تربیت مدرس بر آن شدیم تا در نامه‌ای سرگشاده خطاب به سران قوا، مسئولین آموزش عالی کشور و انجمن‌های علمی مرتبط با منابع طبیعی نکاتی را بیان کنیم تا شاید گره‌ای از کلاف سردرگم این روزهای منابع طبیعی کشور گشوده شود.

منابع طبیعی ایران در بخش آب و خاک پس از سال‌ها مدیریت و کار اجرایی اکنون در وضعیتی سامان‌یافته به‌سر نمی‌برد. به‌دلیل مدیریت نادرست و نگاه کوتاه مدت، سفره‌های آب زیرزمینی اکثراً در وضعیت بحرانی قرار دارند و استفاده از منابع آب با شدتی غیرقابل جبران ادامه دارد. شرایط در بخش خاک نیز وضعیتی مشابه دارد. به‌طوری که علی‌رغم مصاحبه‌های متعدد مسئولین مرتبط با منابع طبیعی کشور در مورد فرسایش شدید خاک در کشور البته هیچ برنامه‌ی مدون و جامعی برای مقابله با این بحران نیز وجود ندارد. این در حالی است که با وجود متخصصین فراوان در این زمینه و تاسیس بیش از ۱۰ دانشکده‌ی منابع طبیعی در کشور هنوز هیچ رقم صحیحی از میزان فرسایش خاک در دست نیست و هر کسی از ظن خود ارقامی را بیان می‌کند که نشان از سردرگمی مسئولین و متخصصین مربوطه نیز دارد. همگان می‌دانند که در امر برنامه‌ریزی، داشتن اطلاعات از وضعیت کنونی برای رسیدن به آینده‌ای مطمئن و هدف‌گذاری شده امری لازم و ضروری است حال آن‌که بعد از نزدیک به ۵۰ سال کار اجرایی و مدیریتی در زمینه‌ی حفاظت خاک و آبخیزداری هیچ کس با اطمینان نمی‌تواند میزان هدر رفت خاک در کشور را بیان کند.

البته بخشی از این نابسامانی‌ها ناشی از بی‌توجهی تخصصی به مقوله‌های آب و خاک طی پنج برنامه‌ی توسعه می‌باشد به‌طوری که طی برنامه‌های اول، دوم و سوم به‌دلیل توجه ویژه به رشد اقتصادی و کشاورزی که البته امری لازم می‌باشد سنگ بنای فشار بر منابع طبیعی گذاشته می‌شود اما غافل از این‌که متناسب با بهره‌برداری صورت گرفته، نیازمند اقدامات حفاظتی و احیایی در مورد آب و خاک بوده‌ایم. در برنامه‌ی چهارم و پنجم البته وضعیت کمی بهتر می‌شود و تصویب قوانین کمی و با توجه خاص معطوف منابع طبیعی می‌شود اما با این ایراد که این اقدامات و توجه صورت‌گرفته غالباً درمانی بوده و در پاسخ به عوارض بی‌توجهی‌های ذکر شده، بوده است که نمونه‌ی آن مسائل و مشکلات ایجاد شده در زمینه‌ی آب می‌باشد و بخش مهمی از قوانین تکلیفی در زمینه‌ی منابع طبیعی در برنامه‌ی پنجم را به خود اختصاص داده است. البته خاک مسئله‌ای است که همچنان مغفول مانده است و دلیل آن را بایستی در نگاه صرفاً درمانی قانونگذاران حوزه‌ی منابع طبیعی، انفعال شگفت‌آور

انجمن‌های علمی مربوطه و فقدان رویه‌ی پیشگیرانه در مدیریت منابع طبیعی دانست. حال سوال این است که آیا حتما باید در مورد خاک هم چون آب به برخی بحران‌ها برسیم تا مجبور به همت و تلاش و برنامه‌ریزی در این زمینه باشیم؟ بر همین اساس و با توجه به تدوین برنامه‌ی ششم توسعه‌ی کشور و دغدغه‌مندی سران محترم قوای سه‌گانه در مورد منابع طبیعی کشور خواستار توجه ویژه به منابع طبیعی به‌ویژه در مورد آب و خاک بوده و محور قرار دادن رویکرد پیشگیری و حفاظتی به‌ویژه در مورد خاک در کنار رویکرد اقدامات درمانی را یکی از راه‌حل‌های مفید می‌دانیم.

و اما سخنی با مسئولین آموزش عالی کشور؛

جذب دانشجو در رشته‌های منابع طبیعی در مقاطع تحصیلات تکمیلی در حالی به روند افسار گسیخته‌ی خود ادامه دارد که بخش مهمی از این افراد تا اتمام تحصیلات خود ناتوان از یافتن شغلی مناسب و متناسب با رشته‌ی تحصیلی خود می‌باشند. اکنون وقت آن رسیده است که از این دوستان پرسید با چه منطقی با این شدت، دانشجوی تحصیلات تکمیلی در رشته‌های منابع طبیعی پذیرش می‌شود؟ در شرایطی که سازمان‌ها و ارگان‌های منابع طبیعی از استخدام و به کارگیری هدفمند نیروهای موجود عاجزند افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان این رشته‌ها قرار است چه دردی از کشور و منابع طبیعی را التیام بخشد؟ البته قابل ذکر است که اقدام وزارت علوم در ممنوع شدن تاسیس برخی رشته‌های منابع طبیعی از سال ۹۳ هر چند دیر هنگام و ناکافی بود اما شایسته‌ی توجه است.

و اما انجمن‌های علمی مرتبط با منابع طبیعی

با اقرار به وجود برخی خدمات و نکات مثبت انجمن‌های علمی مذکور و اجر نهادن بر آن‌ها، معتقدیم که انجمن‌ها نیاز جدی به بازتعریف نقش خود در حفاظت، مدیریت و تصمیم‌سازی در مورد منابع طبیعی دارند. به نظر می‌رسد وظیفه‌ی انجمن‌های علمی صرفا برگزاری همایش و انتشار مجلات علمی که بعضا اثرگذاری خاصی هم ندارند، نیست. انجمن‌ها که بعضا نزدیک دو دهه از عمر آن‌ها می‌گذرد بایستی بتوانند به‌عنوان نهادهایی تاثیرگذار بر روند تصمیم‌سازی و مدیریت علمی و موثر منابع طبیعی نقش‌آفرینی کنند. آیا باعث شگفتی نیست که بعد از این همه مدت هیچ نقشه‌ی راهی از سوی انجمن‌ها برای مدیریت منابع طبیعی کشور وجود نداشته و ارائه نشده باشد؟ آیا زینده است که بیش از ۱۰ دانشکده‌ی منابع طبیعی در کشور تاسیس شود اما هیچ‌کدام عهده‌دار حل هیچ بخشی از مشکلات پژوهشی آب و خاک کشور نباشند و انجمن‌ها نیز در این زمینه هیچ نقشی ایفا نکنند.

در پایان ضمن قدردانی از همه‌ی دست‌اندرکاران حوزه‌ی منابع طبیعی و مجریان و متخصصین و اساتید و دانشجویان این حوزه و امیدواری به توجه سران قوا به‌ویژه روسای محترم جمهور و مجلس شورای اسلامی که رویکردی مثبت نسبت به منابع طبیعی و محیط زیست دارند، کاستی‌های موجود و پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

کمبودها:

۱. نبود قوانین و مقررات در زمینه‌ی حفاظت منابع آبی و خاکی در برنامه‌های توسعه پنج‌ساله‌ی کشور.
۲. نبود قوانین و مقررات بازدارنده و کمی مورد نیاز در مورد تخلفات مربوط به منابع طبیعی.

۳. نبود نقشه علمی و الگوی مدیریتی مدون در مورد منابع طبیعی به طوری که دانشکده‌های منابع طبیعی صرفاً مشغول آموزش و پژوهش‌هایی غیرهدفمند (مقاله محور به جای مشکل محور) هستند که برای مشکلات منابع طبیعی کشور هدف‌گذاری نشده است.
۴. کمبود اعتبارات و تسهیلات در بخش‌های مختلف مربوط به پژوهش، پایش، اندازه‌گیری، تهیه‌ی بانک اطلاعاتی، اقدامات اجرایی و حفاظتی در بخش آبخیزداری و خاک.

پیشنهادها:

۱. ایجاد زمینه رشد فرهنگ حفاظت از منابع طبیعی در نسل آینده با تعریف برنامه‌های آموزشی و تربیتی هدفمند در مدارس و رسانه‌ها.
۲. الزام تبلیغات رسانه‌ای در قالب انیمیشن و مستندها از طریق سازمان صدا و سیما
۳. تعریف دروس حفاظت از منابع طبیعی در دوره‌های تحصیلی دبستان و راهنمایی و به‌کارگیری فارغ‌التحصیلان رشته‌های منابع طبیعی در سازمان آموزش و پرورش.
۴. لزوم تعریف نقشه‌ی جامع در مورد تهیه‌ی داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز در بخش منابع طبیعی اعم از آبخیزداری، مدیریت رسوب، حفاظت خاک و آب، مرتعداری و جنگل‌داری.
۵. پایان دادن به جذب لجام گسیخته‌ی دانشجویان در تحصیلات تکمیلی منابع طبیعی که بعضاً هدف آن صرفاً پر شدن ظرفیت دانشجویان تحت راهنمایی استاد است که در نهایت خروجی آن چندین مقاله و یک رساله جهت خاک خوردن در گوشه کتابخانه می‌باشد.
۶. جذب دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس پروژه‌های پژوهشی و اجرایی استاد راهنما که تامین منابع مالی آن از سازمان‌های اجرایی باشد.
۷. تعریف نقشه‌ی راه علمی برای دانشکده‌های منابع طبیعی برای جلوگیری از کارهای پژوهشی پراکنده و خارج از چارچوب نیازمندی‌های کشور.
۸. مکلف کردن استادان دانشکده‌های منابع طبیعی به فعالیت علمی و پژوهشی در راستای طرح‌های اجرایی و پژوهشی ملی و بین‌المللی.
۹. ایجاد زمینه همکاری‌های بین‌المللی دانشکده‌های منابع طبیعی با دیگر دانشگاه‌ها و موسسات در سراسر جهان.

انجمن علمی دانشجویی مهندسی آبخیزداری دانشگاه تربیت مدرس

انجمن علمی دانشجویی احیاء مناطق خشک و کوهستانی دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران

انجمن علمی دانشجویی مرتع و آبخیزداری دانشگاه بیرجند

انجمن علمی دانشجویی مرتع و آبخیزداری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

انجمن علمی دانشجویی مرتع و آبخیزداری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

کمیته دانشجویی انجمن علمی آبخیزداری ایران

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۴/۲